

Βασιλόπιτα· το έθιμο, η ιστορία και η Ορθόδοξη Θρησκευτική παράδοση

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Το έθιμο της Βασιλόπιτας την Πρωτοχρονιά, το κόψιμο, οι ευχές για το νέο έτος, η ιστορία της Βασιλόπιτας, οι ρίζες στην αρχαιότητα, η σχέση της κοπής με την Ορθόδοξη Θρησκευτική παράδοση και τον Μέγα Βασίλειο κλπ

Βασιλόπιτα ονομάζεται η πίτα που παρασκευάζεται σε ορισμένες χώρες από τους χριστιανούς παραμονές της Πρωτοχρονιάς και κόβεται (μοιράζεται) λίγο αφότου αλλάξει ο χρόνος.

Στην Αθήνα συνηθίζεται η λεγόμενη «πολίτικη» Βασιλόπιτα η οποία παρασκευάζεται κυρίως από αλεύρι, αυγά, ζάχαρη και γάλα, κατασκευάζεται σε διάφορα μεγέθη και είδη αλλά συνήθως είναι φουσκωτή, αφράτη και γλυκιά.

Σε άλλα μέρη επικρατούν άλλοι τρόποι κατασκευής με μπαχαρικά κ.α. Στη δυτική Μακεδονία αντί για την «πολίτικη» Βασιλόπιτα συχνά η βασιλόπιτα είναι μια τυρόπιτα ή πρασόπιτα.

Βασικό όμως κοινό γνώρισμα είναι ότι στο εσωτερικό όλων τοποθετείται νόμισμα, συνήθως κοινό όμως σε ορισμένες περιπτώσεις χρυσό (κωσταντινάτο) ή ασημένιο.

Στην ελληνική επαρχία, ανάλογα με το έθιμο, τοποθετείται στο εσωτερικό της βασιλόπιτας μικρό κομμάτι άχυρου, κληματόβεργας ή ελιάς ή, σε κτηνοτροφικές περιοχές, ένα μικρό κομμάτι τυρί, για να φέρουν καλή τύχη στην παραγωγή.

Σε άλλα μέρη, αντί αυτού κατασκευάζουν μικρό στεφάνι από κληματόβεργες που όποιος το βρει στα χωράφια θα είναι τυχερός στα σπαρτά, ή στην ελαιοπαραγωγή ή στο κρασί κλπ.

Συχνά γράφεται πάνω στη βασιλόπιτα ο αριθμός του νέου έτους, με σειρές αποφλοιωμένων αμυγδάλων ή με ζάχαρη.

Το ελληνικό έθιμο της βασιλόπιτας

Η Βασιλόπιτα κατά το ελληνικό έθιμο κόβεται σε οικογενειακή συγκέντρωση αμέσως με τον ερχομό του νέου έτους κυρίως μετά από φαγοπότι όπου και ακολουθεί χαρτοπαιξία «για το καλό του καινούργιου χρόνου». Έτσι στις 12.00 ακριβώς τα μεσάνυχτα με την αλλαγή του έτους σβήνουν τα φώτα και μετά ένα λεπτό ξανανάβουν ευχόμενοι και αντευχόμενοι όλοι «χρόνια πολλά» και «ευτυχισμένο το νέο έτος».

Τότε προσκομίζεται η Βασιλόπιτα στο τραπέζι όπου ο νοικοκύρης αφού την σταυρώσει με το μαχαίρι τρεις φορές αρχίζει να τη κόβει σε τριγωνικά κομμάτια προσφερόμενο σε κάθε ένα παριστάμενο μέλος της οικογένειας ή φίλων και συγγενών με πρώτο κομμάτι του σπιτιού (ή του Χριστού της Παναγίας και του Άι Βασίλη), του σπιτονοικοκύρη, της σπιτονοικοκυράς και των άλλων παρισταμένων κατά τάξη συγγένειας και ηλικία με τελευταίο το κομμάτι του φτωχού ή πάλι του σπιτιού, χωρίς βέβαια να λησμονούνται τυχόν μετανάστες, ασθενείς και άλλα πρόσωπα της οικογένειας που για διάφορους λόγους δεν παρίστανται. Ανάλογα με την περίπτωση μπορεί να κοπεί κομμάτι “για την εταιρεία”, “για το μαγαζί” κ.λ.π..

Το κόψιμο της Βασιλόπιτας γίνεται και τις άλλες μέρες του “Δωδεκαήμερου” των εορτών. Υπουργεία, γραφεία και σύλλογοι μπορεί να κόβουν βασιλόπιτες μέχρι και το μήνα Φεβρουάριο.

Σε πολλά νησιά με το ξημέρωμα της 1ης του Νέου Έτους αναλαμβάνει ο σπιτονοικοκύρης να καθαγιάσει την οικία κρατώντας είτε τμήμα της Βασιλόπιτας είτε του αντίστοιχου των Χριστουγέννων Χριστόψωμο και ένα κεριό μπαινοβγαίνοντας στη πόρτα τρεις φορές λέγοντας “έξω τα κακά, μέσα τα καλά”.

Ιστορία της βασιλόπιτας

Το έθιμο της βασιλόπιτας είναι πολύ παλαιό, προέρχεται από εκείνο το τελούμενο στην αρχαία εορτή των «Κρονίων» (των ρωμαϊκών «Σατουρναλίων») που παρέλαβαν οι Φράγκοι, από τους οποίους και προήλθε η συνήθεια της τοποθέτησης νομίσματος μέσα στη πίτα και της ανακήρυξης ως «Βασιλιά της βραδιάς» αυτού που το έβρισκε. Κατά άλλο έθιμο, αντί νομίσματος, έβαζαν φασόλι και αυτόν που το έβρισκε τον αποκαλούσαν “φασουλοβασιλιά”.

- Το κόψιμο στις βασιλόπιτας είναι από τα ελάχιστα αρχέγονα έθιμα που επιβιώνουν. Σύμφωνα με τον καθηγητή Δημήτρη Λουκάτο αποτελεί εξέλιξη του γνωστού και λαϊκού εθίμου στις πρωτοχρονιάτικης πίτας. Στην αρχαιότητα υπήρχε το έθιμο του εορταστικού άρτου, τον οποίο σε μεγάλες αγροτικές γιορτές οι αρχαίοι Έλληνες πρόσφεραν στις θεούς.

- Τέτοιες γιορτές ήταν τα Θαλύσια και τα Θεσμοφόρια. Χαρακτηριστικό στοιχείο στις βασιλόπιτας είναι ότι ο άνθρωπος δοκιμάζει την τύχη του με το κέρμα στις, προσπαθώντας να μαντέψει πώς θα του έρθουν τα πράγματα στη νέα χρονιά. Σε όποιον πέσει το φλουρί, στις θα είναι ο τυχερός και ευνοούμενος του νέου έτους! Η ορθόδοξη παράδοση συνέδεσε το έθιμο με τη Βασιλόπιτα.

Ορθόδοξη θρησκευτική παράδοση

Πέρα όμως αυτού του φράγκικου εθίμου, που επικράτησε στην Ευρώπη, υπάρχει και μία θρησκευτική παράδοση που συνδέει και με την προσωπικότητα του Μεγάλου Βασιλείου. Κατά την θρησκευτική λοιπόν παράδοση κάποτε στη Καισαρεία της Καππαδοκίας στη Μικρά Ασία που επίσκοπος ήταν ο Μέγας Βασίλειος ήλθε να τη καταλάβει ο Έπαρχος της Καππαδοκίας με πρόθεση να τη λεηλατήσει.

Τότε ο Μέγας Βασίλειος ζήτησε από τους πλούσιους της πόλης του να μαζέψουν ότι χρυσαφικά μπορούσαν προκειμένου να τα παραδώσει ως “λύτρα” στον επερχόμενο κατακτητή. Πράγματι συγκεντρώθηκαν πολλά τιμαλφή. Κατά την παράδοση όμως είτε επειδή μετάνιωσε ο έπαρχος, είτε (κατ’ άλλους) εκ θαύματος ο Άγιος Μερκούριος με πλήθος Αγγέλων απομάκρυνε τον στρατό του, ο Έπαρχος απάλλαξε την πόλη από επικείμενη καταστροφή.

Προκειμένου όμως ο Μέγας Βασίλειος να επιστρέψει τα τιμαλφή στους δικαιούχους, μη γνωρίζοντας σε ποιόν ανήκει τι, έδωσε εντολή να παρασκευαστούν μικροί άρτοι εντός των οποίων τοποθέτησε ανά ένα των νομισμάτων ή τιμαλφών και τα διένειμε στους κατοίκους την επομένη του εκκλησιασμού.

Το γεγονός αυτό απέληξε σε διπλή χαρά από της αποφυγής της καταστροφής της πόλης και συνεχίσθηκε η παράδοση αυτή κατά τη μνήμη της ημέρας του θανάτου του (εορτή του Αγίου και Μεγάλου Βασιλείου).

Πηγή: *asxetos.gr*